

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 85 Fylke: Løyen og Fjordane
 Tilleggsspørsmål nr. Herad: Bremanger
 Emne: Tradisjoner, tro og segner omkring jeger og jaktdyr. Bygdelag: Nafgulen
 Oppskr. av: Herborg Indrelms Gard: Sande m. fl.
 (adresse): Kjelhus G.nr. Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Det meste er fortalt av gårdbr. Alfred Sande, 80 år, Fullgen (Bremanger)

SVAR

1. Ja langt.
 Tilbake som foretteren ønsker, ble det hevdet at en aldri måtte skyte på svømmende dyr.
2. Ukjent
3. Lovdagsjakt ble sett på som helligdagsbrøde — som nok ville få uheldige følger på en eller annen måte.
4. Skadestikke dyr måtte en alltid prøve å spore opp og få avlivet.
5. Ingen spesielle regler kjennes herfor ang. jegerens framferd hjemme eller utedrøis.
6. Fra 1898 ønsker foretteren at en gammel mann fra nabobygden, Aalfot i Dairik, fortalte at han hadde en gammel bøsse at ^{han} den framfor en heldig jakttur ristet på veggen. "Da visste eg at da kunne eg godt gå ut i dølen (dalen), og da var det god jakt. Det var skote folk mid denne bøsse, ser du, den var brukt i krig." —

Lamme mamm, som kalles Lamson-Anders, fortalte at han hadde skutt, på julegrisen til trallet i Sigdestad-maliken. Grisen var så overhendig lang der den sprang i skogen. Men det bet ikke bly på den, så han fikk den ikke, enda bryssa var så god at den bendte etter, d. v. s. svinget etter dyret om det var ute av synet.

Denne Lamson-Anders var ugift og lå i fjellet med sin búskap, kyr og geiter, så leuse som mulig.

7. Skytteren skulle ha korvet og skinnet av hjorten, som var og 4 galldyret her i tralleten. Fæneere få ble skinnene solgt og pengene delt.

Björneskytteren skulle spise björnehjertet for å være sikker på å få skyte flere björner. Men trapp jegeren björnen i hjertet, så kom han ikke til å skyte flere björner. Det hendte jaktteren, da han i 1893 - som 12 åring - skjøt den siste björn her i tralleten. En av de gamle jegere som var med, sa da de så at kula var gått i hjertet, at han kom i allfall ikke til å skyte flere björner. Lik ble det også, men ble helst av den grunn at her ingen flere björner var!

8. Alle fortalt om å spise visse deler av dyret, kjernes ikke herfra.

Ark II Einnens. 85

3

9. Ukjent

10. — —

11. Bjørnelakker var blitt føket av fortellerens far, og hans mor gjemte på deen, men fortelleren visste ikke hvorfor hun gjorde det.

12. Ukjent

13. Ukjent at bjørnen var godlynt. De ble fra de tidligste barnens opplært til å frykte bjørnen som det farligste dyr i skogen. Fortelleren så bjørn da han var bår gammel, sammen med Lande guttes. Tre gutter skulle få gå til fjells og brenne jossokbål. Fortelleren gikk barbeint. Da de kom opp til fjellvatnet der de skulle være, så de et dyr komme svømmende tvers over vatnet. "Det er en bjørn", sa 12-åringen. "Nei, en kallekalv", sa nr 2 som var 8 år. Men den yngste som var bår, sa det var bjørn, og det var det. Da den kom til land, ristet den seg så drevet sto rundt den, og da den så guttene, flakete den tenne og så morsk ut. Guttene la på sprang men ingen av dem tørde snu seg og se, for de trodde bjørnen var i hullet på deen. Det var den merkelig nok ikke. — Samme kveld gikk 3 jegere til fjells. De så bjørnesporene, han hadde gått langs vatnet i motsatt retning og han svømmet over i fjell. Men karrene hadde ingen bål — og uråd å gå rundt, så de

mulle bare gå hjem igjen.

14. Mot bjørnen vernet man seg med varme, det var han redd. Bjørnehår brente som krutt, ^{sa de} alle gjestene hadde med seg en tute (bjørnja-tute) som var innhullet fere, som de mulle tute i så bjørnen ikke kom.

15. Man trodde også at med å bygge eiueber, ble det så skarp tukt av vinden at rovdyr ble redd og flyktet.

16. De trodde nok at om man fikk øye på et rovdyr først og så kvast på det, så hadde en overtak på dyret.

Fortelleren mistet ^{bestemor} ~~far~~ hans fortalte at en høst de Fox jaktet, kom bjørskapeu i vill redsel heim for skogen.

De forsto da at det var bjørn.

Drengen som het Hallvard og var en liten, lettfolet mann, Fox skogsøkta og lå i vei.

Bestefaren skulle finne borse med filkehår, og bli use etter.

Hallvard fant bjørnen som lå over i kù, og Hallvard så kvast på bjørnen og sa:

"Har du deg utkje velik, skal eg slå øksa i deg!" Og Hallvard så på bjørnen til den lusket velik og satte seg lenge øye i baliken. Han gjespik og jvristet og flekket tennene.

Mannen med borse hadde glemt

Knallperlene, så han fikk ikke skyke. De tok kua og drø den heim, og bjørnen satt og så på.

17. Ukjent at en kunne gi dyra noe å spise for å verne dem mot udyr.

18. Ukjent å bruke medisin av vør for å beskytte buskapen mot udyr.

19. Prengler av tau ble brukt for å holde ulven borte. Det var hampetråd som de selv spant, og jobellereu ønsket at bestemor forbaile om det, og viske han kokene som hadde spunnet trampen på, til det brukt.

Ulven var mannet hit av en finnekjerring (fra Finnmark). Der kom en finnekjerring med et barn og ville få bris, men ingen ville gi henne bris, ikke en gang på låven fikk hun ligge. Hun hadde da krøpet inn i et mris. For hun gikk, sa hun:

"Jeg skal manne ulven hit fordi dere ikke vil gi meg bris." Om morgenen fant de både mor og barn døde i skjulek.

Noen år etter kom ulven, og kverjet felt.

Etter noen flere år kom det att en finnekjerring og ville få bris til seg og barnet sitt, men nei da, ingen ville byse dem. Endelig kom hun til en gard der kona sto og koke grøt, og finnekona bad så tykt om å få varme seg og barnet, og om å få noe varm melk til barnet. Jo, kona på garden syntes synd på

hermed, og ga dem både tms og amat,
 Så ble dem værende der hele vinteren
 og lærte dem mye fin veving og
 annet. Om våren for dem videre,
 men til talik for god plie, ville
 dem lære dem å bli fri iveren.

De skulle heuge strål i træne
 -ontrent i manushøgd, for når
 iveren gikk under strålene,
 rotta ryggen. De kjøpte kampf
 "og grant, og så gjorde de dugnad
 og heugte tråden langs hele
 bygda. Og da kom iveren velt,

20. Fortelleren hadde ikke hørt om
 annet enn kors-tegnet over
 fjeldene.

21. Ukjent at det ble brukt spesielle
 bønner til vern for tmsdyr.

22. Ukjent at det ble brukt
 noe råt fra svartebokka.

23. Det var nok ikke frist for at
 en gutt om at den eller den
 karstkje var skyld i en ulykke
 - ved tmsdyr eller annet - men
 noen spesielle tilfeller kan
 fortelleren ikke minne.

24. - Se nr 16.

25. at noen kunne skjønne bønna
 for andre, visste ikke fortelleren
 å fortelle om.

26. Fortelleren hadde selv opplevd
 at en gammel mann mente han
 selv (fortelleren) hadde skjønnet
 bønna si. -

Tom 8-års gutt (faren var i Amerika og
 døde ellers tidlig) fikk han kjøpe et
 hageverv hos en som reiste til Amerika,

Det fulgte 12 skudd med, og da gutten
 kom ned til spæren, skjøt han en
 fjeld. Stolt gikk han da opp igjen
 for å vise fram byllet. Da traff
 han en gammel mann som sa:
 "Hoi å nei, har du skote en fjeld?"
 "Veit du ikkje at når ein skyt
 fjelden, vert børsa forvalla slik
 at du aldri kan treffe noko med
 den?" — Det var en forferdelig
 bestyrd å få, men han stolte ikke
 helt på det, og ville samme dag
 prøve om det var sant. Så skjøt
 han til måls på bestemorens
 pegle-mål, og dessverre for ham
 traff børsa alt for godt. For da varket
 det juling så det forsto p. g. a. den
 ådelapke pegel!

27. Ukjent

28. At en laget sølvknapper kjente
 fortelleren kinn for Sinklar - saga.

29. Fortelleren skjøt den siste bjørn
 som er sett her på Frolken, i 1893.

Han var da 12 år. Da han var ferdig,
 fikk han for de andre være med
 på jakt - og var allerede som
 8-10 åring en sikker skytter.

I 1893 hadde de sett for etter 2
 bjørner i Svelgsdalen, opp for
 gården Lande i Svelgen. 5 erfarne
 jegere samt denne 12 års gutt
 skulle da i vei og ta bamsen.
 5 av dem "skulle sitje" og en
 skulle gåge. Når de så bjørnen,
 skulle de skyte av ett skudd
 til varsel. — Så høste gutten

skudd nr 1. - så 2. og så 3. -
 og der så han selv bjørnen -
 og sendte i vei et skudd. Han
 skjønne han traff, for bjørnen
 rykket seg sammen, smudde og
 kom mot gutten, kaseende
 med åpent gap. Gutten ladet
 og skjøt igjen og traff i brystet,
 og da slauset bjørnen litt
 for han tverrkastet seg og sprang
 bakom en hæg. Da satte han
 i et fjerdedelig bröl, og en av
 de voksne jegerne så det hele og
 at bjørnen datt. Han ropte:
 "Du må ikke gå nær, ellers
 river han deg sind!"
 Men gutten sprang ned
 og så bjørnen ligge utstrakt
 som död. - Han skjøt likevel
 et skudd i nakken, og ladet
 enda et fjerde skudd, og satte
 seg på dyret, der han nepet
 skallet satt da de andre
 kom. Det viste seg at første
 kule hadde truffet hjertet,
 og derfor så de elde til fram
 at han aldri kom til å skyte
 bjørn mer, hva han heller
 ikke gjorde, vel p.g.a. at de aldri
 så bjørn på trolken mer.
 Den andre bjørnen de hadde
 sett far etter, ble antagelig
 skutt i Høyen, Votfjort, samme
 høst. -

Forkjellerens far skjøt en bjørn
 da han var 17 år. Han gikk
 bort til bjørnen og skulle stikke

den, hogg björnen til han med labben, og flerret både klørne og låret hans.

På fylkesnes, ligger ute i bygda, grasserer en slagbjörn. En gang den hadde drept ei kua, satte mannen som åtte kua, seg på tur i et tre, sammen med sønnen sin, for å skyte björnen om den kom tilbake til åta, (kua). I mørket så de 2 lysende prikker, og mannen skjøt mellom prikkene. Da kom det et forferdelig brøl, men så ble det stille. De turde ikke gå ned fra treet for det ble lyst, men da lå björnen sliv på kua. Björnen hadde bitt i en eiverot, som de måtte hogge av, for de fikk den ikke ut av björnekjeften. Og så fast hadde han bitt at de hengte dyret opp etter eiverot. Når de kom heim i nærheten med hann. Det var like ved sjøen björnen ble skutt.

30. Han spesiell rovdyrplage under siste krig kan en ikke snakke om her. Det eneste rovdyr var og er reven, så å si. (Hår - otter & her bare sporadisk.) Reven ble tatt i saler - da som nå - og vel også til sine tider skutt, selv i Krigens "geværløse" tid.

Av nye rovdyr & her en del villmark som nok tar noe gylfisk, men noen egentlig plage og skade kan en ikke snakke om i den forbindelse - foreløpig iallfall.